

ЗА СЛОЖНИТЕ СМЕСЕНИ ИЗРЕЧЕНИЯ В ЕЗИКА НА „ИСТОРИЯ СЛАВЯНОБЪЛГАРСКА“

Описаните сложни смесени изречения представляват два основни типа: сложни съчинени или сложни съставни изречения, усложнени чрез вмъкване на поясняващи ги подчинени изречения (ПИ), чието съподчинение или последователно подчинение води до различни на брой структурни равнища, варианти на възникналото сложно смесено изречение. Усложнените сложни съчинени изречения в „История славянобългарска“ са представени от четири модела: подчинените изречения поясняват (1) само едно от главните изречения (ГИ); или (2) всяко от ГИ; или (3) две или повече ГИ като група; или (4) само някои от т.п. три ГИ. Обикновено структурните равнища са само две; до редки три или (веднъж) четири достигат моделите 1. и 3., които имат и най-висока честотност. Моделите 2. и 4. са много по-редки и имат две равнища с едно изключение във Втория предговор. При всички модели е налице максимално разнообразие на отношенията между ПИ и на техните видове (но преобладават обстоятелствените). От словоредните варианти най-честа е постпозицията на ПИ спрямо съответното главно (особено в 1. и 4. модел), антепозицията е честа при 3. модел, а интерпозицията е рядка, но се среща в три от моделите. Усложнените сложни съставни изречения са почти двойно по-малко: 23 срещу 41. Представени са два модела, употребени и във Втория предговор. Отликата на много редкия втори модел е в косвената връзка на съчинително свързаните ПИ с единственото ГИ – те се появяват едва на трето равнище. Най-голяма честотност при този тип има минималната структура от едно ГИ и две ПИ в съчинителна връзка. Господства постпозицията на ПИ. И при двата типа сложни смесени изречения преобладават новобългарските над черковнославянските изреченски съюзи.

В общността на моделите и сходствата на вариантите им, в богатството на семантичните отношения между ПИ и в надмоцията на народните съюзи се вижда дълбока приемственост между синтаксиса на сложното изречение в езика на Паисий Хилендарски и в книжовния език на XVIII–XIX в., по-специално в творчеството на Софроний Врачански. В Паисиевата История е поставено началото и основата за по-нататъшното развитие на сложните смесени изречения в националния ни книжовен език.

Ключови думи: усложнени сложни съчинени изречения, усложнени сложни съставни изречения, основен модел, минимална структура, структурен вариант, словореден вариант

Mariya Deyanova

Institute for Bulgarian Language – BAS

✉ ildeyanov@yahoo.com

*ABOUT THE MIXED COMPLEX SENTENCES IN THE LANGUAGE
OF SLAVO-BULGARIAN HISTORY*

In this article, the mixed complex sentences in the language of Slavo-Bulgarian History according to the Zograph autograph by Paisii Hilendarski are described, such as: their basic models, their structural, phrase-ordered and other varieties, as well as their frequency in the text. On the basis of similarities between their essential features in the Zograph autograph (where 65 complex mixed sentences are registered) and the contemporary Bulgarian literary language, the conclusion is drawn that the author of Slavo-Bulgarian History has laid foundations for the further development of these sentence formations in the New-Bulgarian literary language.

Keywords: complex compound sentence, basic model, structural variety, phrase-ordered variety, minimal structure, Slavo-Bulgarian History
